

KOUCHING YONDASHUVINI BO‘LAJAK BIOLOGIYA O‘QITUVCHILARINI KASBIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISHDA QO‘LLASH SAMARADORLIGI

To‘ychiyeva Gulxayoxon Muxammadaminovna

Farg‘ona davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘lajak biologiya o‘qituvchilarini kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimida kouching yondashuvini qo‘llashning nazariy hamda amaliy asoslari tadqiq etilgan. Ish jarayonida maxsus ishlab chiqilgan metodik model va uning tarkibiy komponentlari batafsil yoritilib, GROW modeli, bioxarita hamda refleksiya kabi kouching metodlarini ta‘limga joriy etish samaradorligi tahlil qilingan. O‘tkazilgan pedagogik tajriba-sinov ishlari natijalari kouching yondashuvi talabalarning kognitiv (bilish) va operatsion-texnologik kompetensiyalarini sezilarli darajada rivojlantirishini tasdiqlaydi.

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты применения коучингового подхода в процессе профессионально-педагогической подготовки будущих учителей биологии. В рамках исследования подробно описана разработанная методическая модель, её структурные компоненты, а также проанализирована эффективность внедрения таких коучинговых методов, как модель GROW, биокарта и рефлексия, в образовательный процесс. Результаты педагогического эксперимента подтвердили, что использование коучингового подхода способствует существенному повышению уровня когнитивных и операционно-технологических компетенций студентов.

Abstract: The article explores the theoretical and practical dimensions of applying a coaching approach to preparing future biology teachers for their professional and pedagogical careers. Within the scope of the study, a newly developed methodological model along with its structural components is detailed, and the efficacy of integrating specific coaching methods—such as the GROW model, biomapping, and reflection—into the educational process is analyzed. The results of the pedagogical experiment demonstrate that the coaching approach significantly enhances students' cognitive and operational-technological competencies.

Kalit so‘zlar: kouching, biologiya o‘qitish metodikasi, kasbiy tayyorgarlik, GROW modeli, didaktik model, kompetensiya, refleksiya, integratsiya.

Ключевые слова: коучинг, методика преподавания биологии, профессиональная подготовка, модель GROW, дидактическая модель, компетенция, рефлексия, интеграция.

Keywords: coaching, biology teaching methodology, professional training, GROW model, didactic model, competence, reflection, integration.

Kirish. Bugungi kunda jahon ta'lim tizimida bo'lajak mutaxassislarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonida variativ kompetensiyalarni rivojlantirish muhim metodik yo'nalish sifatida qaralmoqda. Mazkur jarayonda kouching yondashuviga asoslangan pedagogik va psixologik mexanizmlarni didaktik shart-sharoitlar bilan uyg'un holda takomillashtirish oliy ta'lim samaradorligini oshirishning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari doirasida talabalarda nafaqat akademik bilim, balki mustaqil va mantiqiy fikrlash, mas'uliyat va reflektiv tafakkur kabi kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Ayniqsa, biologiya o'qitish metodikasi fani misolida bo'lajak o'qituvchilarni innovatsion ta'lim muhitiga moslashtirish, ularni o'z bilish faoliyatining sub'yektiga aylantirish zarurati kouching texnologiyasini joriy etishni taqozo etmoqda.

Metodologiya va tadqiqot usullari Tadqiqot jarayonida kouching yondashuvi asosida bo'lajak biologiya o'qituvchilarini tayyorlashning metodik tuzilmasini aniqlashtirish uchun tizimli va integrativ yondashuvlardan foydalanildi.

Tadqiqotda kouchingning quyidagi metodlari amaliyotga tatbiq etildi:

1. GROW modeli: Maqsadni aniqlash, real holatni tahlil qilish, imkoniyatlarni izlash va harakat rejasini tuzish bosqichlarini o'z ichiga oladi.
2. Bioxarita va vaqt chizig'i: Talabalarning kasbiy rivojlanish trayektoriyasini vizuallashtirish vositasi sifatida.
3. Reflektiv muloqot va kouching simulyatsiyasi: Talabalarning o'z faoliyatini tahlil qilish va tanqidiy baholash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun.

Ushbu model doirasida biologiya o'qitish metodikasi bo'yicha talabalarning kasbiy fikrlash ko'nikmalari uch daraja (yuqori, o'rta, past) bo'yicha baholandi. Yuqori darajadagi talabalar real muammolarni hal qilishda biologik bilimlarni erkin qo'llay olishi va olingan natijalarni asoslay olishi bilan ajralib turadi.

Tajriba-sinov ishlari natijalari (2022-2026 yillar) shuni ko'rsatdiki, kouching metodikasi qo'llanilgan guruhlarda sezilarli o'sish kuzatildi. Xususan:

Motivatsion komponent: Tajriba guruhida yuqori daraja 31% ni tashkil etib, nazorat guruhiga nisbatan ijobiy dinamika ko'rsatdi.

Kognitiv va operatsion-texnologik tayyorgarlik: Tajriba guruhi talabalarining o'rta arifmetik qiymati tajriba boshidagi 4,02 dan tajriba yakunida 4,51 gacha (farqi 0,49) ko'tarildi ($P < 0,001$). Nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich deyarli o'zgarishsiz qoldi (4,03 dan 4,04 gacha).

Samaradorlik koeffitsiyenti Namangan davlat universitetida 1,98 ni, TDPUda 1,99 ni tashkil etib, taklif etilgan metodikaning yuqori samaradorligini tasdiqladi. Tajriba guruhidagi yuqori baho olgan talabalar soni nazorat guruhiga nisbatan 8-15 foizga ortgan.

Ushbu model doirasida biologiya o'qitish metodikasi bo'yicha talabalarning kasbiy fikrlash ko'nikmalari uch daraja (yuqori, o'rta, past) bo'yicha baholandi. Yuqori darajadagi talabalar real muammolarni hal qilishda biologik bilimlarni erkin qo'llay olishi va olingan natijalarni asoslay olishi bilan ajralib turadi.

Tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko'rsatdiki, kouching metodikasi qo'llanilgan guruhlarda sezilarli o'sish kuzatildi. Xususan:

- Motivatsion komponent: Tajriba guruhida yuqori daraja 31% ni tashkil etib, nazorat guruhiga nisbatan ijobiy dinamika ko'rsatdi.
- Kognitiv va operatsion-texnologik tayyorgarlik: Tajriba guruhi talabalarining o'rta arifmetik qiymati tajriba boshidagi 4,02 dan tajriba yakunida 4,51 gacha (farqi 0,49) ko'tarildi ($P < 0,001$). Nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich deyarli o'zgarishsiz qoldi (4,03 dan 4,04 gacha).

Samaradorlik koeffitsiyenti Namangan davlat universitetida 1,98 ni, TDPUda 1,99 ni tashkil etib, taklif etilgan metodikaning yuqori samaradorligini tasdiqladi. Tajriba guruhidagi yuqori baho olgan talabalar soni nazorat guruhiga nisbatan 8-15 foizga ortgan.

Xulosa va tavsiyalar Olib borilgan tadqiqot natijalari kouching yondashuvi bo'lajak biologiya o'qituvchilarini tayyorlashda an'anaviy yo'l-yo'riq beruvchi pozitsiyadan voz kechib, talabani mustaqil qaror qabul qiluvchi sub'yektga aylantirish imkonini berishini isbotladi. Kouching metodlari talabalarda dars jarayonini loyihalash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va kasbiy refleksiya ko'nikmalarini shakllantiradi.

Oliy ta'lim muassasalarida "Biologiya o'qitish metodikasi" modulini o'qitishda kouching yondashuvini keng joriy etish, talabalarning kasbiy-texnologik variativligini oshirish va ularni real maktab amaliyotiga tayyorlashda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi (2022-2026 yy).
2. Tolipova J.O. Biologiya o'qitishda innovatsion texnologiyalar. – T., 2011.
3. Islamova M.Sh. Pedagogik texnologiyalar (Darslik). – Farg'ona, 2024.
4. Grow Model of Coaching. John Whitmore.
5. Maxmudova D.Q. Biologiya ta'limida fanlararo integratsiya metodikasi. – T., 2021.